

VÝROČÍ

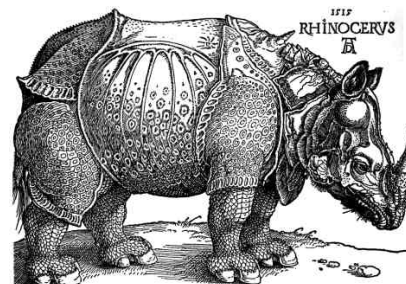
Dlouho jsem přemýšlel jaké výročí uvést jako podstatné. Ono to není tak jednoduché, když květen je jimi přímo napěchován.

Řada výročí má politický charakter a to v době těsně přes volbami nechci uvádět. Na druhou stranu víme všichni, že politika, ekonomika a kultura jsou propojeny a jejich provázanost se dá někdy těžko oddělit. V takové době je těžké se rozhodnout. Posuďte sami co jich v květnu je.

Počátek května je výročím zahájení květnového povstání v Praze. Na čtvrtého připadá výročí zahájení stavby Panamského kanálu v roce 1904 Spojenými státy nebo výročí smrti M. R. Štefanika v roce 1919. Šestého oslavíme 170 let od vydání první poštovní známky světa, dále následuje konec 2. světové války a osvobození koncentračního tábora Terezín nebo výročí smrti Bohumila Laušmana v Ruzyňské věznicí.

Dvanáctého pak je den korunovace Marie Terezie za které byly vydány první tištěné bankovky a dluhopisy. Čtrnáctého se narodil Karel IV., který pro naši zemi udělal víc než kterýkoli jeho nástupce. O čtyři dny později, avšak v roce 1923 bylo zahájeno vysílání Československého rozhlasu ačkoli společnost Radiojournal byla založena o něco později. 21. května roku 1881 byl v Praze poprvé použit telefon. Dnes přesně před 114 lety byl poprvé použit Dow Jonesův index, který se používá dodnes. Narození Edvarda Beneše 28. května, ale zahájení provozu parní tramvaje v Brně to vše by jistě stálo za připomenutí.

Přesto jsem zvolil osobnost, která nemá s těmito výročími nic společného, ale přesto patří ke klasikům naší novodobé kultury, kdy jeho vliv ovlivnil celou řadu pozdějších umělců a rytců i ve vytváření cenin a jeho díla patří k nejvýznamnějším pokladům, které v našich galeriích jsou. Jeho výročí připadá na 21. května. V tento den se roku 1471 narodil německém městečku Norimberk zámožnému zlatníkovi Albrechtovi a jeho ženě Barbaře syn, který dostal jméno po svém otci – Albrecht Dürer.

Albrecht Dürer patří dodnes k nejvýznamnějším světovým malířům, grafikům a především rytčům. Za rytce by měl být považován více než za malíře, protože vytvořil 354 mědirytů, leptů a dřevorezů, ale obrazů jen 188. Přesto existuje přes 1.100 dalších kreseb a návrhů.

Jeho osobnost dokázala spojit dosavadní gotické umění a přetvořit ho v něco nového. Portréty často vystihují tělo, ale především duši.

Procitění detailů, zejména studie těl lidí i zvířat docilují fascinující dokonalosti. Jeho studijní kresby jsou téměř samostatná díla a právem jsou mezi předními exponáty řady muzeí a galerií.

Nejinak je tomu u jeho vrcholného díla, která je jako jedno z mála v Národní galerii v Praze. Jde o deskový oltářní obraz Růžencová slavnost z roku 1506 namalovaný v Benátkách na topolové dřevo o rozměrech 162x192 cm. Do Prahy jej získal Rudolf II. a obraz jako jeden z mála unikl Švédským vojskům. Po dlouhých vyjednáváních nakonec získal obraz stát v roce 1934 od kláštera premonstrátů na Strahově za částku 9.614.494,01 Kč hotově a dalšího vyrovnání především u nemovitostí.

BANÁNOVÝ PŘÍBĚH

Banány zná dnes snad každé malé dítě. Před rokem 1989 byla v Československu asi největší koncentrace dětí na jeden dovezený banán a podobná situace byla i v dalších socialistických státech střední a východní Evropy. Dlouhé fronty na podpultové zboží vyvolává v řadě z nás dodnes mrazení v zádech. Když se někdy banán v obchodě objevil, tak se nekupoval jeden dva kousky, ale hned několik kilogramů, pokud takové množství bylo možné vůbec oficiálně koupit. Ne, že by byl po roce 1953 přidělový systém na ovoce, ale přesto bylo často omezeno množství, které si člověk mohl koupit. Znáám příběh člověka, kterého maminka jako malého školáka poslala na počátku padesátých let do obchodu pro nákup. On uviděl poprvé v životě na pultě banán a tak si s obrovským strachem jeden koupil s obavou zda mu maminka doma vykoná poliček za takovou neuváženost. Naštěstí se maminka usmála a pohladila ho, ale přesto to v něm dodnes zanechalo vzpomínku.

Než se však stal banán součástí našeho denního života uběhla hodně dlouhá cesta. Ale nejdřív trochu historie. Banánovník je bylina z čeledi Musa, která díky šlechtění má dnes desítky druhů. První zmínka o banánech pochází z Asie přibližně z let 600 př. n. l., ale jak uvádějí historické prameny, sem byla bylina domestikována pravděpodobně z oblasti jihovýchodní Asie asi Papui-Nové Guineji kde archeologické nálezy potvrzují výskyt banánů v období 5.000-8.000 př. n. l. Zde je byla pravděpodobně kolébka banánů. Podle záznamů údajně již Alexandr Veliký při svém tažení do Indie v roce 327 př. n. l. ochutnal chuť tohoto ovoce. Samo slovo banán má základ v arabštině a vychází ze slova prst nebo ruka, jejíž tvary často banány připomínají. V Číně je první velký sad uváděn kolem roku 200 n.l. Následně se přes různé výpravy vojenské i obchodní dostal banán na střední východ a do Afriky, kde se pěstoval již kolem roku 700 n.l.

Banánovník – květ s plody, pohlednice asi 1908

Banánová plantáž, Kostarika 1909

Jedním z nejčastějších způsobů dopravy do přístavu byla lidská síla, asi rok 1910. >

také pro výrobu tzv. banánového papíru. Banán je opravdu využitelný na více způsobů.

Ještě v dobách královny Viktorie byl v Evropě banán opravdu raritou. Spisovatel Jules Verne ve svém slavném románě Cesta kolem světa za 80 dní popisuje čtenářům banán jako exotické a neznámé ovoce. První vydání tohoto díla vyšlo v roce 1872.

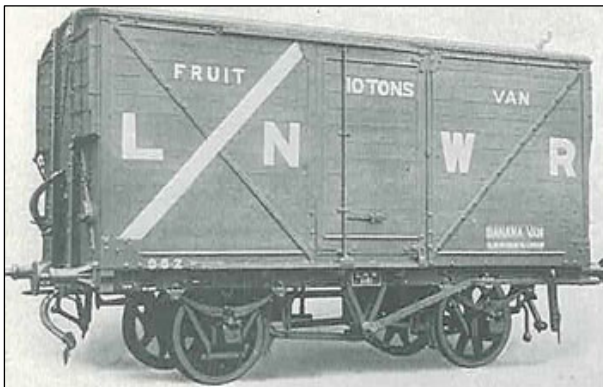
< Kabinetní fotografie dívek s banánem, Anglie 1898.

Nakládání banánů v přístavu, Jamajka kolem roku 1905

Reklama United Fruit Company na tzv. bílou flotilu, asi 1915 >
Speciální železniční vagon pro přepravu ovoce, 1913 v

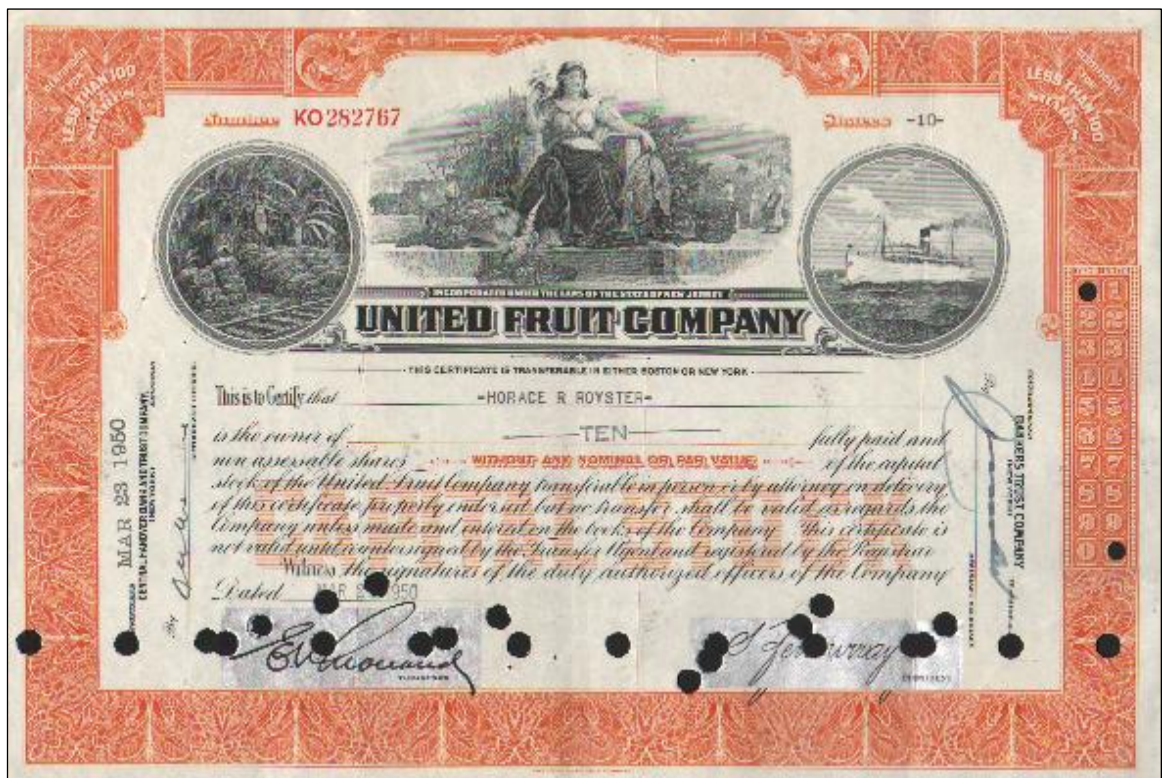

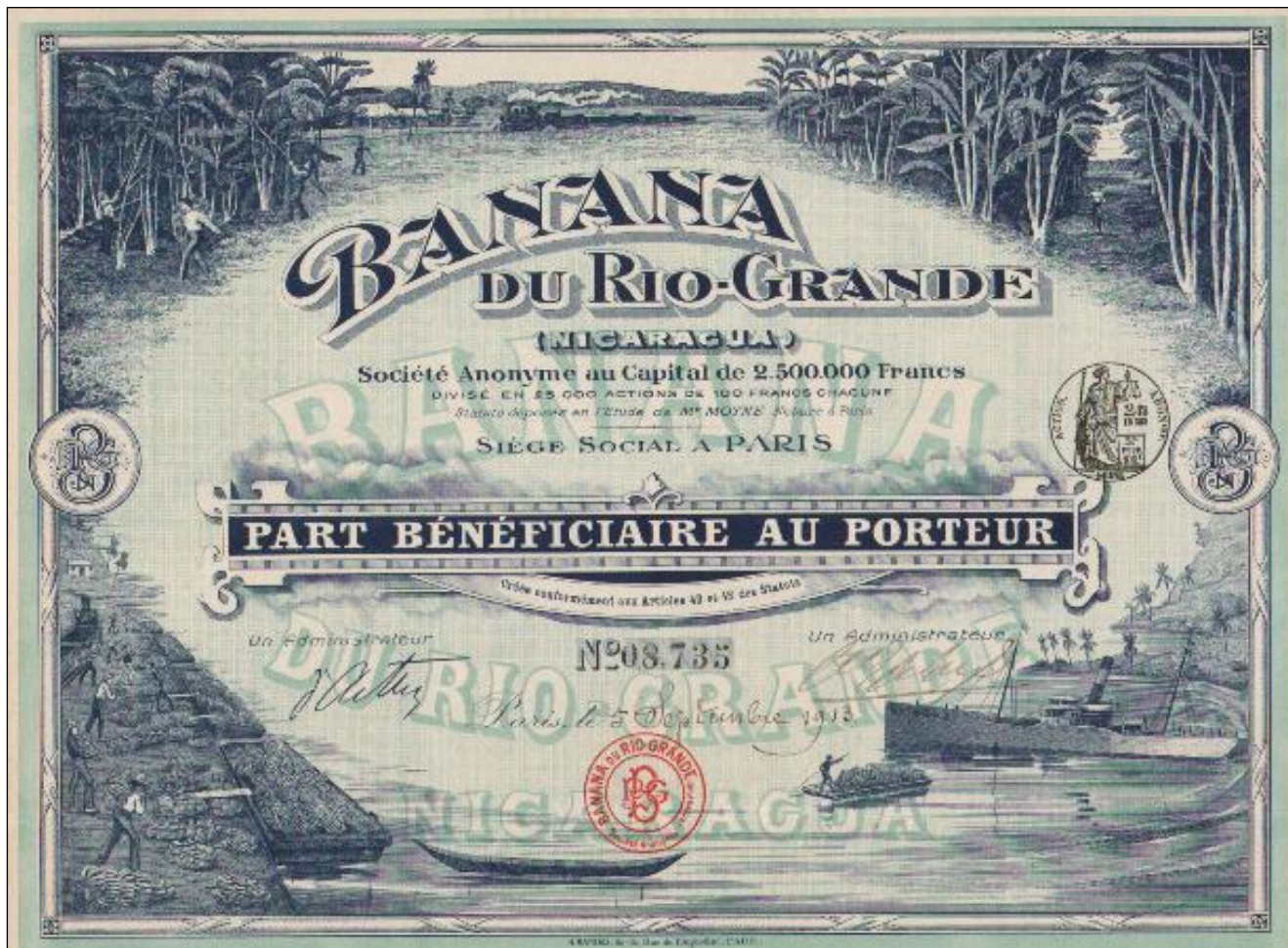
a především s dopravou. Firma vybuodovala tzv. bílou flotilu obchodních lodí, které kromě zboží přepravovali i pasažéry. Bílá barva lodí byla zvolena záměrně, neboť výzkumem bylo zjištěno, že bílá odráží nejvíce světlo a banány tak mají lepší podmínky pro přepravu. Tento princip převzaly i další společnosti, zejména s chladírenskými vozy. Podnik pak je od roku 1903 kótován na Newyorské burze. Právě podobné nadnárodní korporace začali mít velký vliv na hospodaření, ale i politiku latinsko-amerických zemí a tak vznikl ono pejorativní pojmenování „banánová republika“, díky jejich až otrokářským způsobům obchodování. Z United Fruit Company se postupně stala Chiquita Brands International. Značka Chiquita se však poprvé objevila v reklamní kampani v roce 1944.

Světově stále užívaná ochranná známka Chiquita. Upravená změna podoby původní značky z roku 1944 proběhla po roce 1965 kdy firma začala dovážet ovoce a banány do Evropy.

Y0603 - Akcie United Fruit Company vydaná v roce 1950, tisk American Bank Note Company >

E4053 - Banana du Rio-Grande (Nicaragua), S.A., jedna z banánových firem s plantáží v Nikaragui, požitkový list vydaný v Paříži roce 1913

v< Skladiště banánů v přístavu, Londýn 1913

Třídírna a expedice banánů ze železničních vagonů na další cestu do jednotlivých obchodů, New Orleans, La.—60

Do Evropy se banány přesto dostávají o krok pomaleji. Jeden z prvních obchodů s exotickým ovocem v Evropě byl otevřen v Londýně roku 1888. Majitelem byla anglická firma E. W. Fyffe Son & Co. používající značku Fyffes a dovážející banány především z Jamaiky. Zapamatujte si tuto značku, hraje významnou roli v našem příběhu.

Překonání Atlantiku trvá obchodním lodím 8-10 dní a z přístavu cestují speciální vagóny dráhou dalších 5-7 dní než se dostanou bedny do našich místních skladů.

I přes zchlazení po celé cestě je třeba dostat zboží nyní rychle na pulty a právě zde nastupují naši obchodníci. Přesto se stále banány nedostávají do našich krajů a navíc cestu banánů na naše pulty překazila I. světová válka. První banány se tak objevily na pultech v Praze až před vánoci 1924.

Tím kdo dovezl banány do Prahy byl rakouský obchodník Bruno L. Jellinek, narozený 21.5.1880 ve Slavkově u Brna. Jellinek nebyl jen tak nějaký obchodník. Patřil k významným rakouským podnikatelům v oblasti dopravy. Ve Vídni spojil v roce 1908 svoji společnost s konkurenty pod firmu Caro & Jellinek, Karla Wassera nástupce, Adolf Mendl a spol., spojená společnost ku provozování zasilatelství a skladů s r. o. provozující desítky skladů v celé monarchii. Firma byla v roce 1921 přeměněna na akciovou společnost. Spediční firma měl později jak v Československu tak i Maďarsku. Podobně velkorysý byl i při provozování firem obchodujících s banány.

V roce 1927 založil v Budapešti firmu Banánbehözatal és Magyar Gyümölcskivitelési Értékesítő Részvénytársaság.

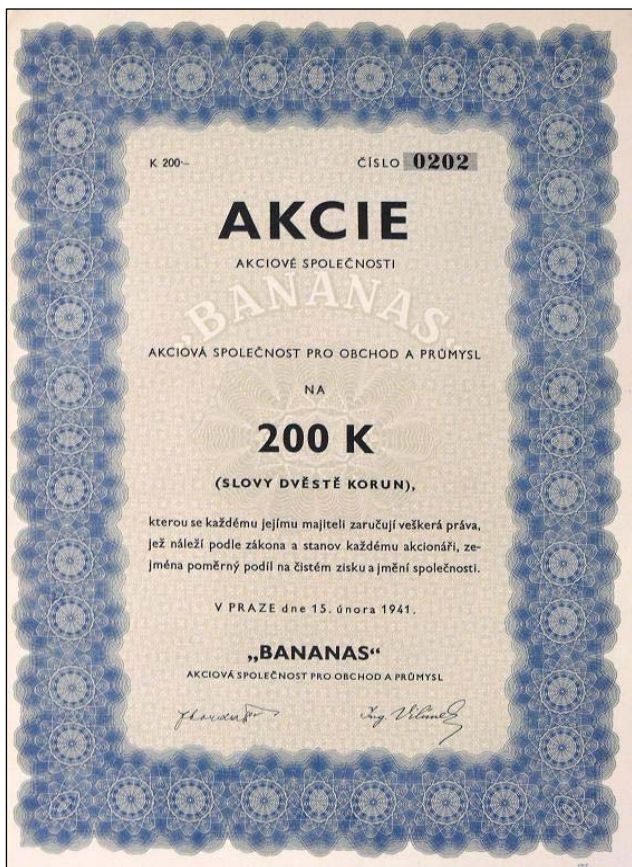
Nákladní auto firmy Fyffes, Velká Británie, asi okolo roku 1930.

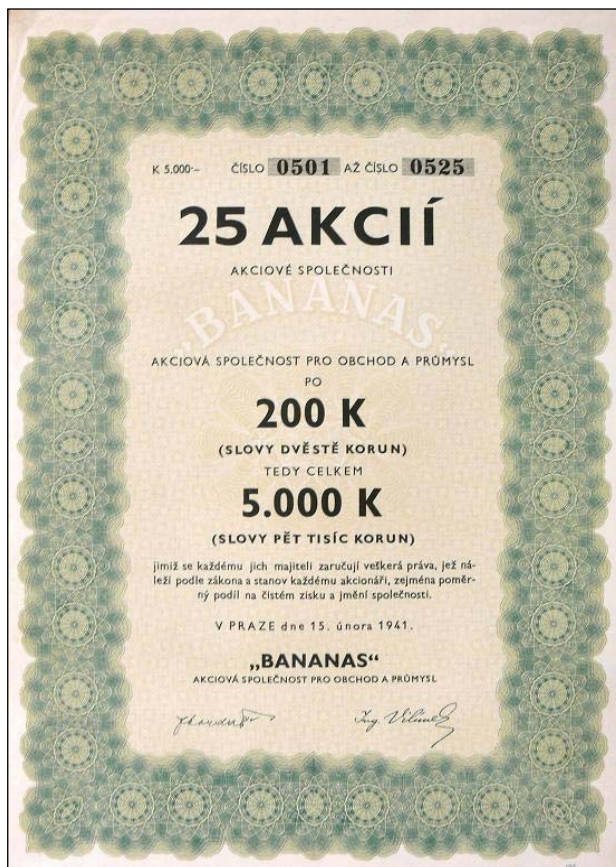
Veřejný trh s ovocem a zeleninou, Praha, Tylovo náměstí, 1935

Po prvním úspěchu v Praze se spojil Jellinek s dánským obchodníkem Nielsem Mörchem, původem z Norska a za účasti notáře založili 15. ledna 1925 oba veřejnou obchodní společnost „Bananas Bruno Jellinek & Niels Mörch“. V zakladatelské listině a následně v žádosti o živnostenskou oprávnění stojí, že firma byla založena k dovozu banánů jamajských a západoindických ve velkém a k obchodu s těmito plodinami jakož i obchodu jižním ovocem. Firma zřídila své obchodní kanceláře v Praze v ulici na Florenci 15. Bananas postupem času zřizoval svá pobočná skladiště v Děčíně (1927), Brně (1930), Moravské Ostravě (1931), Českých Budějovicích (1932), Plzni (1933). V dalších letech také v Hradci Králové, Kolíně, Liberci, Chebu a Bratislavě. Kromě najatých skladů zakoupila firma své vlastní domy v Praze, Děčíně a Brně kde provozovala dokonce vlastní vlečku. Obchodní spojení udržovala s firmou Fyffes v Londýně od které měla právo užívat ochrannou známku na dopisních papírech. Kromě banánů firma obchodovala i s dalšími produkty i od jiných výrobců a odebírala např. rajská jablka, pomeranče a grapefruity značky Pardess. Z blízkého východu pak dovážela datle a jejich prodej u nás zavedla pod názvem Červené Eso.

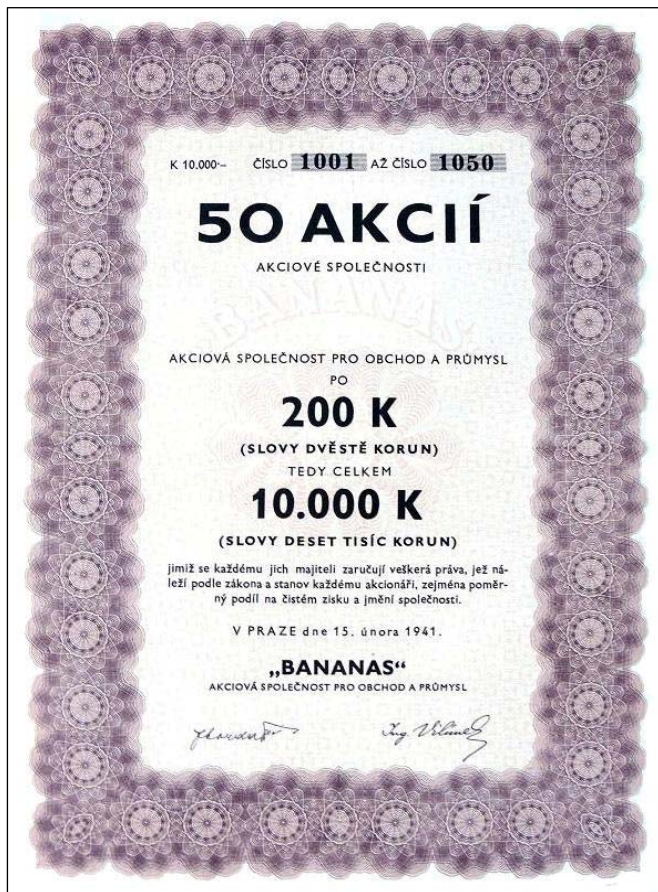
Úspěšný rozvoj v dalších letech však ohrožovala minulost Bruno Jellinka. S nastupujícím fašismem se díky svému židovskému původu musel připravit na odchod. Nejprve počátkem roku 1938 narychlo z Vídně. Hned po anšlusu Rakouska byly v jeho vídeňském bytě zabaveny Gestapem cenné umělecké sbírky. V Praze pak měl čas provést další kroky. V květnu 1938 vstoupila do likvidace maďarská firma na dovoz banánů a v červenci 1938 získává pražská firma Bananas nové společníky. Tím se stal v říjnu František Kordač prokurista firmy na místo Mörcha a firma „Impex“ mezinárodní akciová společnost pro obchod a průmysl na místo Jellinka. Impex však byla firma spadající do jeho sféry vlivu. Na určitou chvíli však byl podíl zachráněn před arizací. Bruno Jellinek následně odjel z Prahy do New Yorku, kde 27. dubna 1943 zemřel.

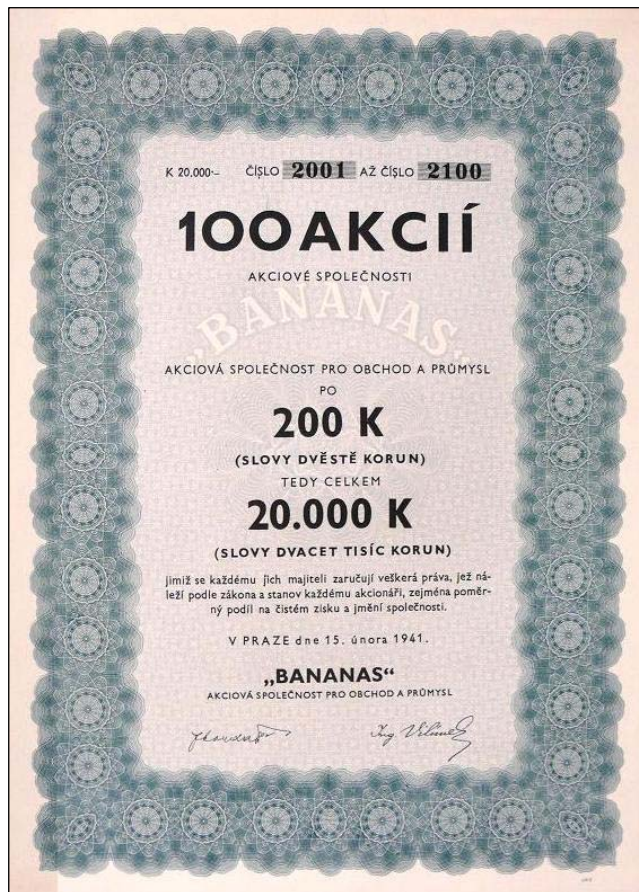
B741 – I. emise akcií na 200 K vydaná 15. 2. 1941, tisk UNIE (originál SOA Praha, sbírka akcií)

B742 – I. emise akcií na 25x 200 K vydaná 15. 2. 1941, tisk UNIE (originál SOA Praha, sbírka akcií)

B743 – I. emise akcií na 50x 200 K vydaná 15. 2. 1941, tisk UNIE (originál SOA Praha, sbírka akcií)

B744 – I. emise akcií na 100x 200 K vydaná 15. 2. 1941, tisk UNIE (originál SOA Praha, sbírka akcií)

Veřejná obchodní společnost Bananas změnila právní formu a 19. března 1940 byl proveden zápis nové společnosti „Bananas“ akciová společnost pro obchod a průmysl. Firma převzala všechny závazky původní firmy k datu 31. 12. 1938 a původní firma byla 26. listopadu 1940 vymazána z rejstříku. Akciový kapitál byl ustaven ve výši 1.000.000 K s rozdělením na 5.000 akcií po 200 K. Rozhodnutím valné hromady ze dne 24. června 1941 byl kapitál zvýšen na 3.000.000 K vydáním 10.000 nových akcií po 200 K. V první emisi nebylo vydáno celých 5.000 kusů, ale bylo vytištěno 500 kusů po 200 K a dále pak 20 listin po 25 a 50 akciích a 30 listin po 100 akciích. Bohužel druhá emise z června 1941 nebyla doposud objevena a tak snad v budoucnu můžeme čekat další překvapení. Lze předpokládat, že podoba akcií bude shodná s první emisí.

Dodávka pro Bananas, nákladové nádraží Praha-Žižkov, 1947

Jako v době první světové války, tak i po roce 1939 byl dovoz exotického zboží zcela zastaven a tak firma obchodovala s domácími produkty nebo s ovocem a zeleninou z Balkánu. Po osvobození Československa v květnu 1945 začala sice nová éra, ale stále byl zaveden obchod s potravinami na lístky a luxusní dovozové zboží včetně delikates a jiných potravin bylo příliš drahé pro normální lidi.

Ve Velké Británii byl v létě 1945 zrušen zákaz dovozu banánů vydaný v listopadu 1940 a tak obchodní loď firmy Fyffes SS Tilapa dovezla 18. září 1945 první banány do Evropy. Část zásilky putovala i k Bananasu do Prahy. Řada dětí tak viděla banán poprvé v životě.

Do společnosti byla po únoru 1948 dosazena národní správa a firmě byla později zastavena činnost. Obchodní stránku převzala firma „Centrokomise“, Československá akciová společnost pro dovoz a vývoz potravin, která později splýnula s firmou „Koospol“, akciová společnost pro dovoz a vývoz zemědělských výrobků a potravin, která po dlouhou dobu byla jediným výsadním dovozcem. Banány se staly na dlouhá léta úzkoprofilovým zbožím.

Co vše podstupovaly generace před námi, aby se dětem do rukou dostal obyčejný banán. Dnes možná děti banánem pohrdají, jako něčím obyčejným co se dá sehnat celoročně a co jim rodiče nutí ke svačině.

Z roční produkce přibližně 70 milionů tun sladkých banánů se exportuje do světa asi 15 milionů tun t.j. přibližně 21% a z nesladkých banánů určených na vaření zůstává v zemi původu 97% produkce. Důležité však je, aby se banán pro nás nestal opět nedostatkovým zbožím. Vždyť jeho příběh a to jak se dostal až do Čech zase tak obyčejný není.

Rudolf Píša

Použitá literatura z knihovny MCP: Ročenky Industrie Compass a Financial Jahrbuch 1939-1944, Soukromý archiv autora.

Obrazový materiál: Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů.

Fotografie: dobový reklamní materiál vydaný firmou United Fruit Company a Fyffes plc, sbírka reklamních materiálů MCP, nezařazeno.

Obrázky akcií Bananas – B741 – B744 ze sbírky MCP, originál uložen ve Státním oblastním archivu v Praze, sbírka akcií

Pohlednice pocházejí ze sbírek MCP – doposud nezařazeno

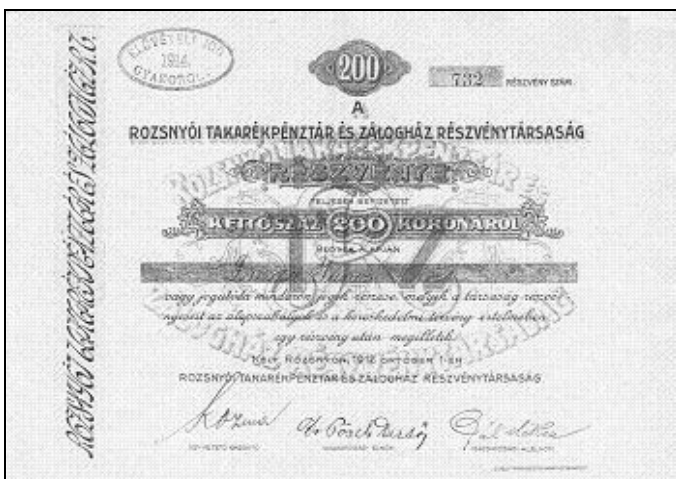
NOVINKY

Dnešní novinky představíme ze sbírky B. Ta je tvořena fotokopii cenných papírů, které MCP nevlastní v originálech. Originály ze kterých jsou v jiných soukromých sbírkách nebo pocházejí ze státních archivů a muzeí. Díky tomu, že k nám přicházejí často z nepůvodních zdrojů jedná se mnohdy o kopie nekvalitní např. reprodukované z předcházejících kopií nebo jiných zdrojů. Jsme však velice rádi i za takové kopie, protože dokumentují alespoň výskyt takového kusu někde jinde a pomáhají v dokumentaci při přípravě katalogů. Bohužel však často neznáme ani původní formát a tak je často velkým překvapením, když se čas od času podaří získat originální kus a je možné ho tak vyřadit ze sbírky B a vložit jej do sbírky A. Sběrka B je ale nedílnou a důležitou doplňující sbírkou. Právem si však zaslouží svoji pozornost.

Jako i v jiných sbírkách dostávají se novinky i do této sbírky a jak bylo řečeno, z různých zdrojů a tak sama kopie je někdy neladící oku svým provedením, ale i často grafikou samotného originálu. V mnoha případech jde o kopie složité pořízení a v řadě případů i o originální unikáty jediného dochovaného kusu. Vše je dílem náhody a může se objevit časem další kus. Naším nespílitelným snem je mít možnost sbírku B zrušit tak, že všechny exponáty převedeme do sbírky A, ale zcela určitě víme, že u řady exponátů to nikdy nebude možné, budeme se i s Vaší pomocí snažit přiblížit tomuto ideálu.

B100 – Akcie Skalickej Spořitelny vydaná 16. 12. 1868, kopie neúplná, oříznutá (originál prodán v aukci, anonymní majitel)

B741 – Akcie Rožňavské spořitelny a zastavárny vydaná 1. 10. 1912 (originál z neznámého zdroje)

B750 – Podíl Košického spotřebního družstva, vydaný 12. 1. 1898 (originál z neznámého zdroje)

Dokumentační akciová společnost, vznikla 7. 10. 1998 především pro podporu a rozšiřování ceninové tvorby, tisku cenin a jejich dokumentaci. Hlavní činností je tisk akcií, dluhopisů, losů, poukázek a jiných cenin včetně přípravy grafických návrhů, tvorby nových designů a nových ochranných prvků. Součástí práce na ceninách všech druhů je jejich archivace a výzkum pro další vývoj ochrany. Proto je společnost rozdělena na tři divize, z nichž prvou jsme již představili, zabývá se hlavní činností.

Na výrobní divizi navazuje divize VÚROC - Výzkumný ústav rozvoje ochrany cenin vznikla z rozhodnutí valné hromady dnem 1. ledna 2003 a zabývá se tvorbou nových ochranných prvků použitelných na ceninách. Provádí výzkum použitelnosti stávajících ochranných prvků a jejich expertizu, pomůže při odhalování padělků a dalším zdokonalování ochrany. Zajišťuje odborná školení pracovníků přicházejících do styku s ceninami.

S oblastí tvorby a tisku cenin souvisí příprava změn u akciových společností, které souvisejí s přeměnou podoby akcií ze zaknihované na listinnou včetně veškerých potřebných dokumentů. Proto byla vedle společnosti Dokumentační a. s. založena v roce 2001 DAS CONSULTING s. r. o., která se na tyto akce specializuje a navazuje na přeměny podob, kterou majoritní společník firmy provádí již od roku 1996, kdy došlo k první přeměně akcií ze zaknihované na listinnou v ČR za jeho účasti.

Třetí divizí je Muzeum cenných papírů. Tato část vznikla 1. července 2000 po dlouhých přípravách. Jejím úkolem je založit samostatnou expozici výroby a vývoje cenin u nás i v zahraničí prostřednictvím stálé výstavy. Společnost dále propaguje tisk cenin a historii podnikání, připravuje sborníky i odborné publikace. Všeobecně povědomí o této divizi doprovází příležitostné výstavy nebo zapůjčování vzorků k jejich další reprodukci. V roce 2006 bylo rozhodnuto o výstavbě vlastní muzejní budovy Muzea cenných papírů v Praze. Za tímto účelem byl 25. června 2008 založen samostatný nadační fond, který postupně převezme aktivity této divize.

Dokumentační akciová společnost byla založena v roce 1998 a letos slaví své 10. výročí na trhu. Za tu dobu vyrobila pro stovky klientů víc než 3.660.000 kusů cenných papírů ve jmenovité hodnotě víc než 80 miliard Kč a to nejen pro české firmy, ale např. pro Slovensko, Švýcarsko a další státy v Evropě a střední Americe.

DOKUMENTAČNÍ a. s.
Pod vilami 13, 140 00 Praha 4 - Nusle
Tel: 241 740 079, Fax: 241 744 015
Mobil: 603 545 901
E-mail: das-mcp@volny.cz
www.das-mcp.cz

369 00 00 369 / 0800

NADAČNÍ KONTO

Muzeum cenných papírů, nadační fond, Pod Vilami 1038/13, 140 00 Praha 4 - Nusle, IČ 28 42 98 93, fond zapsán v nadačním rejstříku MS v Praze N697. Věstník je vydáván měsíčně jako zpravodaj o činnosti fondu a jeho sbírkách. Je šířen prostřednictvím webových stránek muzea za pomoci DAS MEDIA, a. s. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Šíření všech reprodukcí i textů bez dalšího souhlasu MCP je zakázáno a podléhá autorskému a reprodukčnímu právu.